

2. Дубовський С. Формування інтересу до математики в учнів початкових класів допоміжної школи. Дефектологія. 2010. № 2. С 15–17.

3. Ястреб Л. М. Вплив математики на корекцію й розвиток учнів допоміжної школи. Матеріали всеукр. наук-пр. конф. «Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти». Херсон, 2014. С. 261–272.

Тетяна НАЛИВАЙКО

вчитель української мови

КЗ «Харківська спеціальна школа № 2»,
Харківської обласної ради м. Харків

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті досліджується використання спеціальної методики навчання української мови, проводиться аналіз останніх наукових досліджень у цій сфері. Проводиться теоретичний огляд концептуальних принципів, що визначають основу формування та розвитку спеціальної методики викладання української мови для учнів з особливими освітніми потребами у спеціальних закладах освіти.

Ключові слова: методика навчання української мови, спеціальна освіта, навчально-пізнавальна діяльність, заклад спеціальної освіти.

T. NALIVAYKO. CERTAIN ASPECTS OF THE SPECIAL METHODS OF TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE TO THE STUDENTS OF THE SPECIAL EDUCATIONAL INSTITUTION

The article examines the use of special methods of teaching the Ukrainian language, analyzes the latest scientific research in this area. A theoretical review of the conceptual principles that determine the basis for the formation and development of a special method of teaching the Ukrainian language for students with special educational needs in special educational institutions is conducted.

Key words: Ukrainian language teaching method, special education, educational and cognitive activity, special education institution.

Постановка проблеми. Сьогоднішня спеціальна освіта показує стабільну тенденцію до визначення та покращення основних напрямів її подальшого розвитку. Особливий акцент робиться на подальшій розробці методології корекційно-навчальної, корекційно-виховної та корекційно-розвивальної роботи. У спеціальних школах для дітей з особливими освітніми потребами велика увага приділяється навчанню мови та розвитку навичок читання і письма.

Сучасний підхід до викладання української мови в якості окремої дисципліни в ХХІ столітті має важливу мету – формування мовленнєвої компетентності учнів з особливими освітніми потребами. Враховуючи

концептуальні принципи розвитку спеціальної мовної освіти, сучасні науковці пропонують нові методи і форми роботи, що застосовуються на уроках української мови у закладі спеціальної освіти.

Актуальність. У сучасній епохі розвитку мовознавчої науки, вчені різних галузей наукового пізнання, такі як І. Єременко, Г. Люблінська, С. Покутнєва, Є. Соботович, І. Соловійов, В. Тарасун, М. Шеремет та інші, разом із методистами та практичними вчителями активно досліджують проблему створення ефективної методики викладання української мови в спеціальних школах для дітей з розумовою відсталістю.

Росте кількість проблем, пов'язаних із методикою викладання української мови в спеціальних школах. Деякі дослідники акцентують свою увагу на вивченні проблем розвитку комунікативних навичок учнів з особливими освітніми потребами, таких як А. Аксьонова, Л. Вавіна, С. Геращенко, Є. Данільченко, Н. Кравець та інші. Інші фахівці спрямовують свої зусилля на формування орфографічних навичок, серед яких Н. Барська, В. Воронкова, М. Гнезділов, Г. Піонтківська та інші. Інші дослідники фокусуються на проблемі навчання грамоти у дітей з розумовою відсталістю, таких як М. Вашуленко, Є. Кузьмінська, Т. Ульянова та інші.

Мета статті – розглянути окремі аспекти спеціальної методики української мови.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом науковці все більше приділяють увагу аспектам розвитку комунікативних здібностей учнів спеціальних шкіл. Формування комунікативно компетентної особистості у розумово відсталих учнів, яка може виразно висловлювати свої думки, вважається особливо важливим завданням навчання та виховання в таких навчальних закладах.

Зауважимо, що до концептуальних принципів спеціальної методики викладання української мови включають такі аспекти:

– українська мова, як рідна та державна, у закладах спеціальної освіти виступає як інструмент формування та розвитку мовної особистості, що має національну свідомість та повагу до рідної мови як до мови держави, володіє її виразними засобами та використовує її в професійній та повсякденній діяльності;

– навчання української мови спрямоване на формування мовної особистості, яка поважає та дбає про рідну мову, а також використовує її в різних сферах життя;

- розвиток мовної особистості здійснюється через опанування всіх видів мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання та письма, а також здатність сприймати та створювати мовлення;
- навчання української мови враховує різні аспекти, такі як особистісний, когнітивний, комунікативний, компетентнісний та інші;
- навчально-виховний процес забезпечується ефективним застосуванням як традиційних, так і інноваційних технологій [2].

Використання спеціальної методики української мови базується на цих концептуальних принципах, які мають велике значення в сучасному освітньому середовищі. Однак, наукові дослідження в галузі мовознавства постійно розвиваються, а методи та форми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами постійно уточнюються.

Відповідно до означених принципів програма з української мови для 1-10 класів спеціальних закладів освіти була переглянута і оновлена. Вона складається з чотирьох основних напрямів: лінгвістичного, комунікативного, українознавчого і діяльнісного. Кожен з цих напрямів дозволяє вчителям-практикам самостійно обирати матеріали, форми та методи роботи, що допомагає розширити світогляд учнів у пізнавальному та мовленнєвому аспектах.

Деякі дослідники, такі як Н. Тарасенко та Є. Данільченко, підкреслюють важливість того, щоб учні спеціальних шкіл не лише володіли мовою, але й вміли її використовувати в різних ситуаціях. Наприклад, орфографічна навичка, одна з ключових цілей цього навчання, розвивається за допомогою різних методів, таких як коментоване письмо та вправи, спрямовані на увагу до деталей мовлення [2; 4].

Також важливим є розвиток мовленнєвих та когнітивних навичок учнів, наголошували як минулі, так і сучасні науковці. Це сприяє практичній підготовці дітей до навчання грамоти та їх успішній адаптації в суспільстві.

Розвиток мовлення становить основний компонент формування особистості дитини загалом, а для тих, хто має особливі освітні потреби, він має ще більше значення. І. Дмитрієва підкреслює, що розвиток мовлення в дітей є ключовим в процесі освоєння грамоти. Однією з цілей спеціальної методики викладання української мови є навчання учнів послідовно висловлювати свої думки, але для досягнення цієї мети необхідна відповідна підготовка. Розвиток мовлення у дітей з особливими освітніми потребами залежить від їх

здатності розуміти значення слів, фраз і речень, коли мовні символи відтворюють реальність [3].

Мовленнєва діяльність (слухання, читання, мовлення, письмо) є основою курсу української мови для дітей з особливими освітніми потребами. Мовлення використовується не лише для спілкування, а й для навчання, впливу на інших, соціалізації та підготовки учнів до майбутнього.

Вже з перших днів навчання в школі розпочинається практичне навчання усного мовлення для дітей з особливими освітніми потребами. Одночасно з формуванням навичок читання та письма, вчителі готують учнів до здатності будувати та розуміти зв'язні висловлювання.

У формуванні навичок побудови зв'язного мовлення важливу роль відіграє систематична робота над реченням. Учні початкових класів спеціальних закладів освіти вчителі повинні навчити правильно конструювати речення та використовувати мовні одиниці [1].

Для сприяння розвитку усного мовлення учнів з особливими освітніми потребами, важливо створити відповідні педагогічні умови, використовуючи на уроках відповідний дидактичний матеріал і методично забезпечуючи навчальний процес. Також важливо враховувати вікові та розумові особливості учнів та поєднувати різні методи навчання грамоти. Теоретичні аспекти аналізу розвитку мовлення учнів з особливими освітніми потребами підкреслюють, що вивчення рідної мови має велике значення як для пізнавального, так і для соціального розвитку учнів спеціальних шкіл.

Висновки. Отже, важливо відзначити, що сучасний прогрес у розвитку спеціальної методики викладання української мови, ґрунтуючись на концептуальних принципах, включає різноманітні методичні підходи, форми та напрями роботи, спрямовані на досягнення одного спільного результату – розвитку мовлення учнів з особливими потребами.

Перспектива дослідження. Вбачаємо перспективи подальших досліджень у розширенні теоретичного базису спеціальної методики викладання української мови, у вивченні та аналізі інноваційних технологій, які використовуються на уроках української мови в спеціальних школах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геращенко С. І. Розвиток комунікативних умінь у розумово відсталих учнів 5-6 класів. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка. Вип. XXIII в трьох частинах, частина 1. Кам'янець-Подільський: Медобори-2016, 2013. С. 161–168.

2. Данільченко Е. В. Теоретичні аспекти розгляду шляхів розвитку мовлення учнів з вадами інтелекту. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Вип. XXIII в трьох частинах, частина 1. Кам'янець-Подільський: Медобори-2016, 2013. С. 184–190.

3. Дмитрієва І. В. Розвиток зв'язного мовлення учнів старших класів спеціальної школи. Вісник Донбаського державного педагогічного університету : зб. наук. пр. Серія: Корекційна педагогіка і психологія. Вип. 1 за заг. ред. І. В. Дмитрієвої. Слов'янськ : ДДПУ, 2013. С. 55–63.

4. Тарасенко Н. В. Формування комунікативних здібностей як засобу соціальної адаптації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку на матеріалі уроків рідної мови. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Вип. 17. С. 23–27.

Світлана НЕБЕЛИЦЯ

Вихователь вищої категорії,

старший вихователь

Комунальний заклад

«Новопразька спеціальна школа

Кіровоградської обласної ради»

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ООП

У статті розглянуто особливості виховного процесу молодших школярів з ООП засобами морально-етичного виховання. Зазначено, що важливим аспектом морально-етичного виховання школярів з ООП є формування в них усвідомлення важливості поваги до інших, взаєморозуміння, толерантності та відповідальності за свої вчинки. Виокремлено такі завдання морально-етичного виховання: розвиток емпатії та соціальної компетентності, заохочення самостійності та самооцінки, розвиток самосвідомості та самоповаги, толерантності.

Ключові слова: виховний процес, особливі освітні потреби, молодші школярі, морально-етичне виховання, засоби виховання.

S. NEBELYTSIA. MORAL AND ETHICAL EDUCATION AS A TOOL FOR THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS WITH SEN

The article examines the peculiarities of the educational process of younger schoolchildren with OOP by means of moral and ethical education. It is noted that an important aspect of the moral and ethical education of schoolchildren with OOP is the formation in them of the importance of respect for others, mutual understanding, tolerance and responsibility for one's actions. The following tasks of moral and ethical education are singled out: development of empathy and social competence, encouragement of independence and self-esteem, development of self-awareness and self-respect, tolerance.